

ISBN 978–86–82873–32–7

ГРАМАТИКА И ЛЕКSIKA У СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА

Зборник радова с међународног симпозијума

Уређивачки одбор:

др Александар Лома, дописни члан САНУ, проф. др Алина
Маслова (Русија), проф. др Мотоки Нوماћи (Јапан),
проф. др Борис Норман (Белорусија), др Мато Пижурица,
редовни професор, др Предраг Пипер, дописни члан САНУ,
др Стана Ристић, научни саветник, др Срето Танасић, редовни
професор, академик Зузана Тополињска (Македонија/ Пољска),
проф. др Бранко Тошовић (Аустрија)

Главни уредник:

Срето Танасић

Матица српска
Институт за српски језик САНУ

Нови Сад – Београд, 2011

МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ*

Институт за српски језик САНУ
Београд

РЕЗУЛТАТИ И ПЕРСПЕКТИВЕ СРПСКЕ ЕТИМОЛОШКЕ ЛЕКСИКОГРАФИЈЕ**

У раду је приказано место српске етимолошке лексикографије у оквирима европских, пре свега словенских достигнућа на том плану. Представљен је њен развој од 1983. године (када је у нашој средини званично заснован пројекат етимолошког речника), конкретни резултати остварени у том периоду и актуелно стање. Посебна пажња посвећена је даљим перспективама етимолошке лексикографије у нас. Указано је на потребу развијања етимолошког кадра и на неопходност подршке друштвене и државне заједнице, што представља основни предуслов за успех научних лексикографских подухвата од фундаменталног значаја.

Кључне речи: српски језик, етимолошка лексикографија, Павле Ивић, Етимолошки речник српског језика.

1. Словенски контекст српске етимолошке лексикографије.

Да бисмо објективно сагледали резултате и перспективе српске етимолошке лексикографије, морамо је посматрати у контексту европских, пре свега словенских достигнућа на том пољу. Интензиван и континуиран рад на романској, германској и индоевропској етимологији започео је практично почетком 19. века (са Францом Бопом који је написао прву граматику индоевропских језика), тако да већина европских језика данас има етимолошке речнике, како обимне вишетомнике строго научног усмерења, тако и популарније профилисане једнотомнике.

* marta.bjeletic@isj.sanu.ac.rs

** Овај чланак је резултат рада на пројекту 178007 „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“ који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

Почетак модерне словенске етимолошке лексикографије везује се за име Франца Миклошича и његов „Етимолошки речник словенских језика“ (1886).¹ Већ две деценије након њега појавио се Бернекеров „Словенски етимолошки речник“² (стигавши само до средине абecedног низа), а онда су уследили и речници појединих словенских језика.

Није у свим срединама лексикографска пракса била подједнако развијена. Међу источним Словенима далеко предњаче Руси, код којих постоји неколико генерација речника, почев од речника Горјајева³ и Преображенског,⁴ преко Фасмеровог⁵ (првог савременог научног етимолошког речника руског језика), речника у редакцији Шанског,⁶ речника П. Черних,⁷ па све до недавно започетог Аникиновог тзв. „новог Фасмера“⁸ и једнотомника намењених широком кругу читалаца.⁹ У Москви, осим тога, од 1974. године редовно излази капитални етимолошки речник прасловенског језика,¹⁰ чији је циљ реконструкција псл. лексичког фонда који лежи у основи вокабулара свих живих и изумрлих словенских језика и дијалеката. Започињући рад на овом грандиозном пројекту, Руси су веровали да ће речник бити готов крајем 90-их година 20. века и да ће обухватати око 20 томова (пракса их је, међутим, демантовала: дошли су већ до 35. тома, а још нису завршили обраду речи на слово *O*).

Украјинци су рад на свом вишетомном речнику, који обухвата књижевну и дијалекатску лексику 19. и 20. века, започели 60-их година прошлог столећа. Од планираних 7 томова (6 томова речника и један том

¹ F. Miklosich. *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien 1886.

² E. Berneker. *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, A – могь, Heidelberg 1908–1913.

³ Н. В. Горяев. *Сравнительный этимологический словарь русского языка*, Тифлис 1892.

⁴ А. Г. Преображенский. *Этимологический словарь русского языка I–II*, Москва 1910–1914.

⁵ Немачко издање: M. Vasmer. *Russisches etymologisches Wörterbuch I–III*, Heidelberg 1953–1958. Руско издање: М. Фасмер. *Этимологический словарь русского языка I–IV* (перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева), Москва 1964–1973.

⁶ *Этимологический словарь русского языка* (ред. Н. М. Шанский, А. Ф. Журавлев), 1–10–, Москва 1963–2007–.

⁷ П. Я. Черных. *Историко-этимологический словарь современного русского языка 1–2*, Москва 1993.

⁸ А. Е. Аникин. *Русский этимологический словарь*, Москва 2007–. Исте године у Канади су изашла два тома етимолошког речника руског језика, уп. V. Orel. *Russian Etymological Dictionary*, 1 (A–Й), 2 (K–O), Calgary 2007.

⁹ Г. П. Цыганенко. *Этимологический словарь русского языка*, Киев 1989²; Н. М. Шанский, В. В. Иванов, Т. В. Шанская. *Краткий этимологический словарь русского языка*, Москва 1971².

¹⁰ *Этимологический словарь славянских языков*, под ред. О. Н. Трубачева, Москва 1974–.

предвиђен за регистар и евентуалне допуне претходних томова), до сада је изашло 5 томова (први 1982, а последњи 2006. године).¹¹

Сличну концепцију имају и Белоруси, с тим што они посебну пажњу посвећују архаизмима, иновацијама, позајмљеницама и експресивној лексици. Први том њиховог речника изашао је 1978, а дошли су до 12 тома (2008) и слова С.¹²

Међу западним Словенима најистакнутије место заузимају Пољаци. Први етимолошки речник пољског језика објавио је Брикнер,¹³ затим следи недовршени речник Славског, који је излазио 30 година а дошао само до слова Ł¹⁴ (и у току излажења од научно-популарног приручника прерастао у свеобухватан историјско-етимолошки речник пољског језика и његових дијалеката на широкој упоредној основи). Насталу празнину покушао је да попуни речник Бањковског,¹⁵ али и он је остао недовршен. Ту је и једнотомни Боришев речник,¹⁶ као и популарно писан речник К. Длугош-Курчабове.¹⁷ Пољаци су први у словенском свету издали етимолошки речник једног дијалекта – кашупског¹⁸ (који је, додуше, 2005. године добио статус регионалног језика). Објавили су и „Етимолошки речник полапских Древљана“¹⁹ који заправо није речник језика, већ речник остатака једног словенског дијалекта, сачуваног само фрагментарно у писаним текстовима. У исто време кад и Руси, и Пољаци су почели да објављују свој „Прасловенски речник“²⁰ с тим што су они планирали укупно око 10–12 томова. И њих је пракса демантовала, па су до сада објавили 8 томова (последњи 2001. године), а стигли тек до пред крај слова G.

Први етимолошки речник чешког језика, писан у традиционалном духу, саставили су Холуб и Копечни (1952).²¹ Само пет година касније

¹¹ *Етимологічний словник української мови*, Київ 1982–.

¹² *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*, Мінск 1978–.

¹³ A. Brücker. *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1927.

¹⁴ F. Sławski. *Słownik etymologiczny języka polskiego I–V (a – lżywy)*, Kraków 1952–1982.

¹⁵ A. Bańkowski. *Etymologiczny słownik języka polskiego I–II–*, Warszawa 2000–.

¹⁶ W. Boryś. *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.

¹⁷ K. Długosz-Kurczabowa. *Nowy słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 2003.

¹⁸ W. Boryś, H. Popowska-Taborska. *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny I–V*, Warszawa 1994–2006.

¹⁹ K. Polański. *Słownik etymologiczny języka Drzewian połabskich 1–6*, Wrocław – Warszawa 1962–1994.

²⁰ *Słownik prastłowiański*, pod red. F. Sławskiego, Wrocław etc. 1974–.

²¹ J. Holub, F. Kopečný. *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1952.

Махек је објавио свој речник, у који је био укључен и словачки језик.²² У другом издању истог речника, објављеном десетак година доцније, нема самосталних словачких одредница.²³ Чеси се могу похвалити и једнотомницима, од најстаријег Холубовог из 1937,²⁴ преко два издања Холубовог и Лијеровог речника из 70-их година прошлог века,²⁵ па све до најновијег Рејзековог из 2001. године.²⁶ Чеси су објавили и речник граматичких речи и заменица у словенским језицима,²⁷ а ускоро приводе крају и етимолошки речник старословенског језика, који је почео да излази 1989. године у свескама (2008. изашла је 14. свеска са словом *S*).²⁸

Осим првог издања Махековог речника и Холубовог једнотомника, који су садржавали и словачке одреднице, Словаци још увек немају посебан етимолошки речник свог језика, али је увелико у току израда научно-популарног једнотомника.²⁹

Лужички Срби су одавно добили свој етимолошки речник.³⁰ То је једини речник који обухвата два лексичка система (горњо- и доњолужички) и једини који је завршен према плану. Он уједно представља својврстан спој историјског и етимолошког речника.

Код јужних Словена ситуација је шаролика. Бугари су још 1941. године имали свој први етимолошки речник који је саставио Младенов.³¹ Тридесет година касније почели су да издају вишетомни „Бугарски етимолошки речник“,³² чији ће претпоследњи 7. том изаћи до краја 2010. године.

Међу народима са којима смо некада били у заједничкој држави најдаље су одмакли Словенци. Поред завршеног вишетомног етимолошког речника који је започео Безлај а након његове смрти га довршили њего-

²² V. Machek. *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha 1957.

²³ V. Machek. *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1968².

²⁴ J. Holub. *Stručný slovník etymologický jazyka československého*, Praha 1937.

²⁵ J. Holub, S. Lyr. *Stručný etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1978².

²⁶ J. Rejzek. *Český etymologický slovník*, Voznice 2001.

²⁷ F. Kopečný. *Etymologický slovník slovanských jazyků. Slova gramatická a zájmena I–II*, Praha 1973–1980.

²⁸ *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, Praha 1989–.

²⁹ Аутор је Л. Кралик (L. Králik), а наслов речника ће бити: *Stručný etymologický slovník slovenčiny*.

³⁰ H. Schuster-Šewc. *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache I–IV*, Bautzen 1978–1989.

³¹ С. Младенов. *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*, София 1941.

³² *Български етимологичен речник*, София 1971–.

ви сарадници М. Сној и М. Фурлан,³³ Словенци на располагању имају и два издања Снојевог једнотомног речника.³⁴

За Хрвате је и даље једини релевантан етимолошки приручник – *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Петра Скока (Загреб 1971–1974), будући да једнотомни *Hrvatski etimološki rječnik* А. Глухака (Загреб 1993) представља само скраћену и популарну верзију Скоковог речника, ограничену на 1.800 одредница из основног лексичког фонда.

Од свих живих словенских језика (ако не рачунамо црногорски и бошњачки), само македонски још увек нема свој етимолошки речник. Ипак, и у македонској средини се радило на плану етимологије, што је као резултат дало три речника позајмљеница.³⁵

Као што из овог кратког прегледа видимо, етимолошка лексикографска продукција у словенским земљама веома је богата и разноврсна. Не улазећи овом приликом у њену квалитативну анализу, желели смо да покажемо да она у већини земаља има завидну традицију.

2. Актуелно стање српске етимолошке лексикографије.

Какво место у том миљеу заузима српски језик? Захваљујући Скоку, он спада у ред језика који имају своје етимолошке речнике. Са друге стране, Скоково дело – иако представља значајно достигнуће словенске етимолошке лексикографије – већ одавно је у многим погледу застарело па се, природно, осетила потреба за његовом темељном допуном и ревизијом. Ту потребу први је у нашој средини (а и шире) препознао, а затим и артикулисао, Павле Ивић.³⁶ Тако је 1983. године, у време када се у другим срединама већ увелико објављују свеске и томови последње генерације етимолошких речника, у Београду тек заснован пројекат етимолошког речника са циљем да се створи кадровска и материјална основа за његову израду. Београд је тада био један од ретких словенских лингвистичких центара без етимолошке традиције, а етимологија се ни данас не изучава ни на једној високошколској установи у земљи, ни у склопу основне наставе нити на постдипломским студијама.

Како се у то време српскохрватски језик сматрао једном целином, било је замишљено да се изради нови етимолошки речник *српскохрватски*

³³ F. Bezljaj. *Etimološki slovar slovenskega jezika I–V*, Ljubljana 1977–2007.

³⁴ M. Snoj. *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana 1997; Друга, pregledana in dopolnjena izdaja, Ljubljana 2003.

³⁵ А. Таховски. *Грчки зборови во македонскиот народен говор. Прилој кон етимолошкиот речник на македонскиот јазик*, Скопје 1951; М. Аргировски. *Грцизмиите во македонскиот јазик*, Скопје 1998; О. Јашар-Настева. *Турскиите лексички елементи во македонскиот јазик*, Скопје 2001.

³⁶ Детаљније о томе в. Влашић-Поповић/Бјелетић 2009.

ској језика. Због тога су приликом прикупљања грађе за будући речник равноправно коришћени штокавски, кајкавски и чакавски извори, иако је тежиште и тада било на штокавском наречју будући да је оно најраспрострањеније и да представља основицу књижевног језика. Оваква првобитна концепција карактерише и *Оледну свеску* речника.³⁷ Одлука о промени назива пројекта донета је 1998. године када је, након фактичког распада српскохрватске језичке заједнице, постало јасно да наш речник треба да одговори пре свега потребама друштвене средине у којој се ствара. Већ прва свеска речника објављена је под насловом *Етимолошки речник српској језика*.³⁸

Одустало се, и то још много раније, од још једне првобитне идеје, а то је да наш речник буде само допуна Скоковог. ЕРСЈ је тако постао сасвим нов и темељан лексикографски подухват који – осим обимне лексичке грађе која Скоку није била доступна – узима у обзир и масу радова објављених у последњих пола века из пера наших и страних стручњака, који битно унапређују познавање историје и етимологије наше лексике у односу на ниво тих дисциплина одражен у Скоковом речнику.

Промена назива речника условила је ревидирање територијалног захвата ексцерпције, која се након 1998. још више усредсређује на штокавске говоре. Промењена је, такође, и концепција ексцерпције грађе: уместо селективних ексцерпција по критеријима који су се показали неодрживима, прешло се на тоталну ексцерпцију релевантних дијалекатских извора, како старих тако и оних који су се у међувремену појавили. Напомињемо да број нових дијалекатских извора из године у годину расте, што од ауторског колектива изискује све веће напоре у савладавању материјала који – у складу са тежњом ЕРСЈ ка обухватању свеукупног лексичког блага српског језика – мора бити узет у обзир. Последице тога су крајње очигледне: иако је првобитно било планирано да ЕРСЈ излази годишње у свескама приближног обима од око 100 страна, пракса израде речника наметнула је сасвим другачије узусе. Тако је прва свеска имала 257 страна, друга 289, а трећа 365! Ритам излагања, за који је у старту постало јасно да неће бити годишњи већ двогодишњи, за сада није битније нарушен, упркос неочекованом повећању обима свезака. Међутим, евидентно је да се нешто мора мењати будући да оптималан број страна којима се може манипулисати у процесу усаглашавања појединачних обрада, као и у процесу коректуре и припреме за штампу – не би требало да прелази 200.

Некоме са стране, ко није упућен у проблеме лексикографске праксе, може се учинити да је на досадашњих приближно 900 страна текста за

³⁷ *Оледна свеска*, Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ, Београд 1998 (Библиотека ЈФ н.с. 15).

³⁸ *Етимолошки речник српској језика*, св. 1 (А–Аш), Београд 2003. Друга свеска (Ба–Бд) изашла је 2006, а трећа (Бе–Бл) 2008. године.

време од 6–7 година (колико ЕРСЈ излази) обрађен релативно мали сегмент лексике (слово А и половина слова Б). Може се поставити и сасвим логично питање колико ће дуго речник излазити, тј. када ће бити завршен (подсетићу овде на потпуно погрешне прогнозе аутора два прасловенска речника, дате пре него што се приступило њиховој изради, који унапред нису могли знати да ће број њихових томова бити директно условљен приливом новог материјала). Дакле, ако се остане при усвојеној концепцији да ЕРСЈ треба да постане етимолошки тезаурус, одговор на постављено питање у овом тренутку не можемо дати, јер не знамо колики ће нам материјал (пре свега дијалекатски) бити на располагању. Број свезака диктира грађа, а она се константно повећава. Друга непознаница је број сарадника на речнику. Ако се има у виду чињеница да је приликом заснивања пројекта било предвиђено да на њему ради осам чланова, а да тај број ни до данас није достигнут, очигледно је да кадровска ситуација представља један од кључних и константних проблема. Осим тога, самим доласком на пројекат нови сарадници не постају аутоматски и аутори речника, будући да морају да прођу дуготрајан и комплексан процес обуке за тај посао.

Да резимирамо: иако се обим свезака и темпо излажења разликују од планираног, за сада ЕРСЈ не одступа од динамике остваривања сличних пројеката у словенском свету, упркос чињеници што се почетак његовог излажења поклопио са драматичним променама у друштвеном и државном третману научних институција, дугорочних пројеката и научника ангажованих на њима.

Друго је питање колико ће још времена овакво стање ствари моћи да се одржи. Ако желимо да наставимо израду речника у складу са усвојеном концепцијом, морају се предузети одређене техничке мере које ће ауторима олакшати ексерпцију грађе и оставити им више времена за онај суштински, стручни део посла – етимолошку обраду прикупљене грађе. Ту пре свега имам на уму дигитализацију постојећих лексикографских, пре свега дијалекатских извора, који представљају основу нашег речника. У време компјутеризације свих грана науке, па тако и наше, потпуно је превазиђено састављање картотека ручним исписивањем листића. Стварање дигиталне лексикографске базе потребно је свим пројектима Института за српски језик, па се надамо да ће Министарство науке обезбедити потребна материјална средства да се тај посао започне и у догледно време приведе крају.

3. Перспективе српске етимолошке лексикографије.

О даљим перспективама етимолошке лексикографије у нас можемо говорити угледајући се на средине које су одавно завршиле или макар да-

леко одмакле у изради фундаменталних етимолошких приручника. Ново време наметнуло је краће форме, па тако већина словенских језика данас увелико располаже једнотомним етимолошким речницима, у широком распону од оних крајње научних (нпр. Снојев) до оних крајње популарних.³⁹ На таласу тих нових тенденција најављен је и нови једнотомни речник хрватског језика који припрема Ранко Матасовић при Институту за хрватски језик и језикословље у Загребу, а у склопу научног пројекта „Ономастичка и етимолошка истраживања хрватскога језика“ који подупире хрватско Министарство знаности, просвјете и шпорта (детаљније на интернет страници <<http://www.ihjj.hr>>).

У нашој средини несумњиво постоји интересовање за етимолошке приручнике. Доказ за то су скоро распродата издања прве три свеске ЕРСЈ (штампане у тиражу од по 1000 примерака), што намеће потребу њиховог доштампавања. Осим тога, у више наврата је наглашавано да би било корисно, ако не и неопходно, израдити једнотомни етимолошки речник (на то су, између осталих, указивали академик Иван Клајн и проф. др Мато Пижурица, чланови Академијиног Одбора за Етимолошки речник, на редовним годишњим седницама Одбора, што је ушло и у званичне записнике са тих седница). У жељи да одговори актуелним потребама наше културне средине, колектив Етимолошког одсека планира да у догледно време приступи изради приручног једнотомног етимолошког речника српског језика, који би обухватио основни лексички фонд. У даљој перспективи, већ зависно од напретка темељних послова на стварању електронских лексикографских база (дијалекатске лексике, топонимије, старог језика...) могло би се размишљати и о специјализованим етимолошким речницима (топонима, грецизама, турцизама, родбинске терминологије итд.).⁴⁰

Поред оваквих тематских етимолошких речника, могућа је и израда етимолошких речника појединих макродијалеката. Најбољи пример за то је кашупски етимолошки речник који показује да су овакви пројекти перспективни из најмање два разлога: 1) глобална етимолошка обрада целокупне лексике једног језика јесте сложен и дуготрајан процес (нарочито у условима недовољних кадровских, а затим и материјалних ресурса), па многи речници остају незавршени; 2) такав речник може да акумулира и обради генетске карактеристике лексике датог дијалекта, да покаже његове специфичне везе са језиком чији је део, да пружи нов материјал за проучавање прасловенског језика итд.⁴¹

³⁹ Е. Л. Березович. *Этимологический словарь русского языка для школьников*, Екатеринбург 2000. Речник је доживео већ друго издање.

⁴⁰ О све већој заинтересованости етимолога за проучавање лексичко-семантичких група в. JANYŠKOVÁ 2008: 83.

⁴¹ О достигнућима на пољу дијалекатске етимолошке лексикографије в. JANYŠKOVÁ 2008: 82–83.

Осим тога, етимологија данас у свету има све већи значај у разним лексикографским и дијалектолошким пројектима, какви су описни речници појединих језика⁴² и лингвистички атласи. У том погледу могућа је сарадња ауторског колектива на изради нових речника српског језика, док је сарадња на изради наднационалних пројеката „Атлас европских језика“ (ALE) и „Општесловенски лингвистички атлас“ (ОЛА) већ успостављена.

Конечно, у ери развоја дигиталне хуманистике и електронске лексикографије, када инострани лексикографски пројекти масовно прелазе на електронску продукцију, свакако треба размишљати о електронској презентацији резултата рада на пројекту, чиме би се научној заједници и ширијој јавности пружиле корисне и поуздане информације из области етимологије.

4. Развијање етимолошког кадра.

Сасвим је јасно да дугорочан пројекат какав је етимолошки речник српског језика који ће, попут осталих сличних пројеката, излазити деценијама – мора перманентно, у правилним временским размацима, допуњавати и подмлађивати свој кадар. Младе, способне, а пре свега за дијакхронијску лексикографију заинтересоване сараднике данас је тешко наћи. Не само из разлога што су у данашње време престижна нека сасвим друга занимања (а и у оквиру саме лингвистике популарне су махом синхронијске дисциплине), већ пре свега зато што потенцијални кандидати нису ни у прилици да се са нашим послом упознају. Ништа се у српској средини није променило за ових тридесетак година од када је пројекат основан. Као ни тада, тако се ни данас ни на једном факултету не држе предавања из етимологије, али ситуација је сада ипак битно другачија. Ми данас имамо групу обучених стручњака који се баве етимолошким истраживањима српског и осталих словенских језика, али и историјом језика, српском и словенском дијалектологијом, балканском лингвистиком, класичном филологијом, оријенталистиком, индоевропеистиком, ономастиком, етнолингвистиком, митологијом итд., који би своја знања могли и морали пренети студентима. Колеге из Брна, на при-

⁴² Уп. *Толковый словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов*, РАН. Институт русског језика им. В. В. Виноградова. Отв. ред. Н. Ю. Шведова, Москва 2008. То је нови тип речника, описно-етимолошки речник: осим што одражава стање савременог руског језика, он садржи и податке о пореклу речи и њиховим паралелама у другим језицима. Намењен је широком кругу читалаца, како филолозима, тако и не-филолозима. Садржи 82.000 речи и израза и око 15.000 историјских и етимолошких информација.

мер, поред рада на етимолошком речнику старословенског језика имају и обавезу да држе предавања на факултету, одакле и регрутују нове сараднике из редова најбољих студената.

Етимолошки одсек нема институционализовану сарадњу са универзитетима, али су сарадници у периоду од 1998. до данас на Филолошком факултету БУ одржали низ предавања посвећених етимологији. Први циклус успешно је одржан на Катедри за славистику, на иницијативу проф. др Предрага Пипера. Организовањем мастер и докторских студија отворен је простор за увођење курса који би се могао звати „Увод у словенску етимологију“, а који би омогућио ауторском колективу ЕРСЈ да са овом облашћу лингвистике упозна студенте и тако евентуално привуче нове сараднике.

5. Друштвени контекст српске етимолошке лексикографије.

Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ јесте једина институција у Републици Србији која се систематски и компетентно бави етимологијом, а *Етимолошки речник српског језика* једини је институционализовани пројекат такве врсте у нашој земљи (као и на ширем подручју српског језика).

Ту чињеницу, међутим, као да није препознало надлежно Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије, иако нас је у својој „Стратегији научног и технолошког развоја Србије“ ваљда сврстало у приоритете, под последњом тачком званом „афирмација националног идентитета“. Та прокламована „афирмација...“ у оштрој је колизији са захтевима који се постављају пред оне научнике који својим научним радом управо и афирмишу национални идентитет. Од њих се тражи да радове објављују у часописима са ISI и ERICH листе, по могућству на енглеском језику; њихове монографије објављене на матерњем језику и у Србији мање су вредноване; њихов рад на пројектима које само Министарство финансира до недавно уопште није био вреднован (читај: бодован), што нас све заједно доводи до границе апсурда и до логичног питања: да ли је наша друштвена и државна заједница уопште заинтересована за овај и сличне дугорочне пројекте од националног значаја?

Они који су задужени да брину о српској науци требало би да схвате да значај оваквих пројеката далеко превазилази оквире науке о језику. Такви пројекти, с једне стране, представљају битан елемент националне културе, а с друге – доприносе бољем позиционирању нашег језика и културе не само у регионалним границама, већ и на ширем европском плану.

Успех фундаменталних лексикографских подухвата, какав је *Етимолошки речник српског језика*, не може се заснивати на ентузијазму по-

јединаца, већ на озбиљној потпори и подршци читаве заједнице. Та заједница, нажалост, као да још увек није довољно зрела да увиди да је креирање промишљене, дугорочне, плански и доследно спровођене језичке политике први корак ка „афирмацији националног идентитета“, чији је она темељ и суштинска окосница.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Влалић-Поповић/БЈЕЛЕТИЋ 2009 – Влалић-Поповић, Јасна и БЈЕЛЕТИЋ, Марта. Павле Ивић као покретач савремених етимолошких истраживања српског језика, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* ЛП/1, Нови Сад 2009, 67–75.
- JANYŠKOVÁ 2008 – JANYŠKOVÁ, Ilona. K některým aktuálním otázkám slovanské etymologie, *Slavia* 77, Praha 2008, 77–84.

Марта Белетич

РЕЗУЛТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СЕРБСКОЙ ЭТИМОЛОГИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКОГРАФИИ

Резюме

Обзор этимологической лексикографической продукции в славянских странах показывает, что она в большинстве из них весьма богата и разнообразна. В данном контексте сербский язык занимает особое место. С одной стороны, благодаря Петру Скоку он входит в ряд тех языков, для которых существуют этимологические словари. С другой стороны, Белград до 80-ых годов прошлого века был одним из редких лингвистических центров без этимологической традиции. В 1983-ем году в Институте сербского языка формирован Этимологический отдел, с целью выработки нового этимологического словаря сербского языка. До сих пор, кроме пробного, опубликованы три выпуска: 1 (А – Аш), 2003; 2 (Ба – Бд), 2006; 3 (Бе – Бј) 2008. Дальнейшее развитие этимологической деятельности в нашей среде зависит от пополнения авторского коллектива новыми членами, но в первую очередь от общественной и государственной поддержки. В перспективе планируется работа над популярным этимологическим словарем, ориентированным на широкого читателя.

Ключевые слова: сербский язык, этимологическая лексикография, Этимологический словарь сербского языка.